

Vill ge en bild av hela människan

Förmågan att visa sammanhangen i en splittrad verklighet - det är nyckeln till framgångsrik pedagogik. Så säger Jörgen Lundberg, lärare i samhällskunskap och psykologi och prisad av Kungliga vitterhetsakademin.

Barnmorska. Jörgen Lundberg slänger ur sig ordet lite plötsligt under handledningen med tre tjejer ur SP3C som skriver en broschyr riktad till blivande tonårsmammor.

- Barnmorska, jag tänkte på det ordet, vad ger det för konnotationer? säger han.

Julia Sjögren, som just har intervjuat en barnmorska, tänder genast:

- Innan vi träffade henne tänkte jag att hon skulle vara lite arg och nästan bitter, som en mattant. Men så var hon inte alls!

Vi sitter i ett av Södra Latins arbetsrum, trångt och högt som ett hisschakt med utsikt mot glesa snöflingor. Runt oss står gamla gulnade datorer och i travar ligger samhällsvetenskapliga tidskrifter från 90-talet. Julia Sjögren, Maja Hjort och Emelie Theobald har vinterjackorna ihopknölade i knäet och tunga väskor mellan sina högklackade stövlar.

- Hur ska ni få en röd tråd, så att flickan får lust att läsa? Vad ska broschyren innehålla? frågar Jörgen Lundberg.

- Ja, det som stressar mig är innehållsförteckningen, säger Emelie.

- Den ska vi göra på lovet, säger Julia.

- Det är ingen av er som ska åka nånstans?

Tjejerna skrattar som om det vore ett skämt att vara ledig på sportlovet. Och Jörgen Lundberg ser nöjd ut.

Jörgen Lundberg är lärare i samhällskunskap och psykologi och vinnare av Kungliga vitterhetsakademiens pris för berömvärd lärargärning 2009. I motiveringen står att han breddat ämnet psykologi, haft stor framgång med utslagna elever och utvecklat gymnasiekurser i mänskliga rättigheter och kriminologi.

Moralfrågor, tänker jag. Det sägs att människor aldrig är mer moraliska än i mitten av tonåren. Med andra ord: perfekta ämnen för gymnasister att engagera sig i.

- Mina ämnen handlar om människor, säger Jörgen Lundberg. Mänskliga rättigheter kommer ju in i alla ämnen nu. Eleverna är oerhört intresserade, för dem handlar det om att vara snäll och rättvis. Och kriminologi... Varför blir man kriminell? Det är i högsta grad en fråga om människans psyke.

Kurserna i mänskliga rättigheter och kriminologi har Jörgen Lundberg skapat och drivit själv. Människorättskursen var en stor utmaning. Den har sitt ursprung i mitten av 90-talet då han började läsa om kommunismens människorättsövergrepp. Han hade själv varit radikal på vänsterkanten under 60- och 70-talen, "nästan maoist", och när han reviderade sina åsikter var det smärtsamt.

Han bestämde sig för att detta ville han undervisa i som ett skolämne, han skapade en kursplan, han fick den godkänd av utbildningsförvaltningen. Och han fick högt blodtryck på kuppen.

- Det var väldigt jobbigt att göra allt själv. Det fanns inga läroböcker. Och hur skulle jag undvika att det inte bara blev ett enformigt läsande av konventioner? Så klassen blev guinea pigs, de fick ju vara med och utforma mycket.

När Jörgen Lundberg ska beskriva sin pedagogik återkommer ett uttryck han använder även under handledningen: en röd tråd.

- Det ska hänga ihop. Hur ska man förstå det komplicerade samhället eller människans psykologi? Samtidigt vill jag förmedla att det finns olika perspektiv på allt.

Han ger ett exempel med olika ingångar till psykologin: behaviourism, psykodynamiska teorier, humanistisk psykologi och kognitiv psykologi. Han liknar dessa vid olikfärgade glasögon som man kan använda för att se människans olika aspekter. Människan finns kvar som en helhet - en röd tråd.

Har han några pedagogiska knep? Illmarigt svarar han:

- Nej. Det spelar ingen roll vilka metoder och knep och knåp man använder, det är ändå lärarens karaktär och personlighet som avgör.

Jag studsar lite. Om det är så, vad spelar lärarutbildningarna då för roll? Och hur ska underskottet på bra lärare fyllas om inte genom utbildning?

- Precis, säger Jörgen Lundberg, frågan är om Lärarhögskolan har något att lära ut.

Fast sedan nyanserar han sig. Han konstaterar att han själv ju faktiskt har tre lärarutbildningar - folkskollärare, speciallärare och ämneslärare - och att detta säkerligen har haft betydelse för hans framgång i yrket. Under speciallärarutbildningen fick han till exempel goda kunskaper om storgruppsprocesser.

Yrkesvalet var inte så medvetet. Jörgen Lundberg är född i Bräcke i Jämtland 1943. Han var, som han säger, en vanlig arbetarunge. Föräldrarna skiljde sig, Jörgen blev den första i släkten som tog studenten och när han tänkte på framtiden blev hans egen folkskollärare Uno Wikberg en förebild.

- Han var kantor och reste till Tyskland, jag tyckte att han levde ett fantastiskt liv.

Mormor ville inte att han skulle studera vidare, det var "synd och skam att han skulle ligga sin mor till last". Så det blev en snål studietid på Östersunds Högra Allmänna läroverk och folkskollärarseminariet i Härnösand och sedan snabb flytt till Stockholm.

År 1966 fick han jobb på Bredängsskolan och ett år senare på Aspuddens skola. På den tiden, långt före bostadsrättsomvandlingar och trendiga trädgårdskaféer, var Aspudden en sliten arbetarförort. I tio år var Jörgen Lundberg mellanstadielärare på skolan, i tio år speciallärare för stökiga killar, de som kallas "utslagna" i motiveringen till vitterhetspriset.

- Man blev som en maffiaboss. När killarna kände att de dög blev de otroligt lojala. Jag trivdes väldigt bra men det var ju mycket att vara farsa. Till slut började jag sakna en intellektuell utmaning.

Så kom han till Södra Latin 1987.

- Det här blev en bonus efter åren i Aspudden. Men alla elever man bråkat med, det är dem man minns, de man tycker var härliga.

Det händer att han stöter ihop med någon av dem eller en förälder. Oftast har det gått bra; en riktigt strulig grabb blev till exempel lyckad snickare i Australien.

Någon har sagt till mig att om man är en ambitiös lärare så är det mest utmanande att jobba med de besvärligaste ungarna där man kan göra mest skillnad, precis som en spetskompetent

läkare vill jobba med de svåraste sjukdomarna. Vad har Södra Latin med sina högpresterande elever då att ge?

- Man kan tro eleverna sköter sig själva här, bara för att de har höga poäng. Men de ställer väldigt höga krav på kunskap och det är minst lika utmanande.

Jag tänker på vad Julia, Maja och Emelie sade om Jörgen Lundberg i pausen efter handledningen: Att han är tydlig och engagerad. Inte rädd för att säga "knulla" om det behövs för att väcka en klass. Men samtidigt förstående för en elev som inte mår bra och behöver en paus. Och framför allt: Att han är personlig.

Hur klarar han balansgången mellan det personliga och det professionella?

- Det känner man, svarar han. Man får aldrig bli smetig för att locka fram något hos eleverna. Man måste hela tiden behålla respekten för dem och för sig själv.

Läraryrkets status är kanske lägre än någonsin. Men just därför kan yrkesvalet också imponera - att någon väljer att stanna på ett sådant utsatt jobb.

- Om man är på en middag och berättar vad man jobbar med så är reaktionen en blandning av skräck och beundran. Hur står du ut? Men jag trivs som lärare.

KATARINA BJÄRVALL

Fakta/Jörgen Lundberg

Gör: Undervisar i samhällskunskap och psykologi på Södra Latins gymnasium.

Bor: Södermalm.

Familj: Singel.

Gillar: Wagner, Bach, sjötunga Walewska, resor.

Ogillar: Intolerans.

På lediga stunder: Läser, promenerar, simmar och tränar på gym.

Senast lästa bok: *Gomorra* av Roberto Saviano. Och *Ett annat liv* av P O Enquist, fantastisk för en norrlänning.

Bästa lärarminnet: En annars strulig och tuff kille, 13 år, sitter i klassrummet, plötsligt drömmande i vårsolen. Du, säger jag. Killen berättar om att det var så vackert att gå genom skogen i morse på väg till skolan. Fåglarna sjöng och det kändes så skönt. Så ser jag att han hade plockat tussilago och satt dem i ett gammalt bläckhorn. Där hände något stort i den killens liv (det var han som senare flyttade till Australien, se texten).